

ответственности за результаты обучения не только собственные, но и своих коллег. Показана целесообразность внедрения технологий обучения в сотрудничестве в учебный процесс вуза. Охарактеризованы взгляды ученых на возможности технологий обучения в сотрудничестве, условия их внедрения. Акцентируется внимание на основных технологиях обучения в сотрудничестве: «обучение в команде», «пазл» и «пазл-2». Раскрыты преимущества метода «Займи позицию».

Ключевые слова: обучение в сотрудничестве, технологии обучения в сотрудничестве, профессиональная подготовка будущих специалистов, организация учебной деятельности студентов.

Volkova N., Kozhushko S. Cooperative Learning as Organizational Background of Future Specialists Professional Training

Having analyzed the latest researches the authors reveal the essence of the technologies of cooperative learning which is treated as peer teaching and mastering skills at individual level as well as in the process of acquiring experience in cooperative work directed to the solution of class assignment using such activities as information exchange, setting questions, cross-stimulation and understanding the responsibility not only for personal results but for those of the colleagues. The expediency of the introduction of cooperative learning into the process of education at higher institutions was proved. The variety of viewpoints on the perspectives of cooperative learning and conditions of its introduction were systematized. Special attention was paid to such cooperative technologies as “team training”, “puzzle”, “puzzle-2”. The advantages of the technique “take a position” were proved.

Key words: cooperative learning, technologies of education in cooperative learning, professional training of future specialists, organization of students educational activity.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378+37.013.42+371.71+371.134

Т. М. Костюченко

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ПРОВІДНА СТРАТЕГІЯ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В ТРАНЗИТИВНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ**

В останні роки в Україні відбуваються засадні політичні, економічні, культурні та соціальні трансформації, ці процеси в

сучасному українському суспільстві можна описати як модернізуючі. Модернізація є рисою транзитивного суспільства і розглядається як процес міжнародної соціалізації. Подібно тому, як дитина засвоює в процесі соціалізації основні норми і цінності суспільства, так країни з традиційним укладом життя прагнуть у своєму розвитку засвоїти взірці західної цивілізації [9].

Транзитивність в нашому суспільстві зумовлює кардинальну зміну траєкторії виховання молодших поколінь, домінування у сучасних педагогічних концепціях гуманістичних, людиноцентристських ідей, що спрямовують виховний процес на прищеплення молодому поколінню здоров'язбережувальних цінностей, розуміння значущості людського життя й здоров'я [9].

На жаль, в нашій країні антропогенне й техногенне навантаження на природне та соціальне середовище в декілька разів перевищує відповідні показники в розвинутих країнах світу, більш гострими є й соціальні ризики, що супроводжують розвиток дітей і молоді. Соціальні педагоги – одні з основних суб'єктів в закладах освіти, які мають відповідати на сьогоденні питання здоров'язбереження із використанням відповідних соціально-педагогічних технологій.

В таких умовах зростає необхідність посилення позитивного соціально-виховного впливу на особистість майбутнього фахівця соціально-педагогічної сфери, формування в неї знань, навичок та вмінь збереження власного життя та здоров'я, попередження негативної дії несприятливих чинників її соціалізації.

Сутність поняття «здоров'я», проблеми його формування і збереження були предметом дослідження багатьох науковців (Г. Апанасенко, С. Барашков, Т. Бойченко, І. Брехман, О. Вакуленко, Д. Венедиктов, С. Горчак, Д. Ізуткін, В. Казначеев, Ю. Кобяков, В. Колбанов, Ю. Лісіцин, Л. Сущенко, Г. Царегородцев, М. Чуркіна та ін.). Так, здоров'я розуміється як рівень функціонування організму і психіки (Б. Братусь, К. Ясперс та ін.), особистісна зрілість (Г. Оллпорт); універсальна людська цінність (М. Амосов, Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Брехман, М. Віленський, А. Маслоу та ін.) [7].

Задля вдосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів досліджується наповнення змісту освіти питаннями здоров'я (Н. Абаскалова, В. Колбанов, Л. Татарнікова та ін.); здійснюється пошук шляхів збереження й зміцнення здоров'я студентів засобами здоров'язбережувальних технологій (Т. Ахутіна, Н. Смирнов, І. Гезер та ін.), упроваджується валеологічний підхід до підготовки майбутніх педагогів (М. Безруких, І. Брехман, Н. Богдан, В. Касаткін, В. Колбанов, Ю. Науменко, Т. Орехова, Л. Татарнікова та ін.) тощо. Окремі питання змісту і застосування здоров'язбережувальних технологій відображені в публікаціях О. Алексєєва, О. Балакірева, В. Бондіна, М. Варбан, І. Волкової, І. Зверєвої, Н. Зимівець, Р. Левіна, П. Міненка, В. Сонькіна, М. Южакова, О. Яременка, у тому числі і в соціальній сфері (В. Ананьєв,

Л. Борисова, Є. Горская, Т. Грядкіна, С. Котова, Г. Овсянкіна, Г. Пономарьов) [3].

У педагогічних, зокрема і соціально-педагогічних дослідженнях (О. Богініч, В. Горащук, Н. Зимівець, Ю. Мельник, Л. Омельченко, С. Омельченко, Г. Сериков, Н. Смирнов, Л. Сущенко, Л. Татарникова, Л. Тихомирова та ін.) визначено теоретико-методичні основи здоров'язбереження молодого покоління; у працях учених (Л. Баннікова, Н. Башавець, Т. Бичкова, М. Безруких, О. Бутакова, А. Вірабова, М. Куїнджі, В. Кучма, І. Соколова, В. Сонькін, І. Чупаха та ін.) актуалізована проблема технологічного забезпечення процесу здоров'язбереження дітей та молоді [2].

У контексті розробки проблем професійної освіти вченими (Н. Бура, Т. Веретенко, А. Ведмедюк, В. Григоренко, Г. Григоренко, Б. Долинський, Г. Єфремова, І. Зверева, А. Капська, С. Кириленко, Л. Коваль, В. Лях, Т. Лях, Л. Міщик, О. Омельченко, В. Поліщук, Г. Пономарьова, Г. Попович, В. Пристинський, А. Рижанова, С. Харченко, Є. Холостова, В. Шкуркіна та ін.) визначено основи підготовки майбутніх фахівців з соціального виховання до роботи з різними віковими групами дітей і молоді в питаннях збереження здоров'я як найвищої соціальної цінності, запобігання ризикованої поведінки, формування навичок дотримання безпеки життєдіяльності [2].

Основою нашого дослідження був і аналіз наукових праць з питань професійної підготовки соціальних педагогів як фахівців з соціального виховання молодого покоління (С. Архипова, О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, І. Зимня, А. Капська, О. Караман, Л. Коваль, І. Козубовська, Б. Коротяєв, С. Коношенко, Н. Кривоконь, Г. Лактіонова, С. Литвиненко, І. Мигович, Л. Міщик, В. Поліщук, І. Трубавіна, С. Харченко та ін.); вимог до професійної готовності та професійних функцій соціального педагога як суб'єкта здоров'язбереження дітей і молоді в системі освіти (М. Андреева, О. Рассказова, О. Кузьміна, О. Набока, В. Прошкін, С. Сапожников, В. Стешенко, В. Стрельников, Ю. Чернецька, Л. Цибулько, М. Чайковський та ін.) тощо [6].

На державному рівні питання збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління відображаються в багатьох Законах України, зокрема в законах: «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації на 2002-2011 роки», Національній програмі «Діти України», Концепції «Здоров'я через освіту» та ін. Так, у Законі України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 року (ст. 5) наголошується на тому, що завданням загальної середньої освіти є виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів (вихованців) [5].

У статті 32 Закону України «Про охорону здоров'я» зазначено, що «держава сприяє утвердженню здорового способу життя населення шляхом розповсюдження наукових знань з питань охорони здоров'я, організації медичного, екологічного і фізичного виховання, здійснення заходів, спрямованих на підвищення гігієнічної культури населення, створення необхідних умов, у тому числі медичного контролю, для занять фізкультурою, спортом і туризмом, розвиток мережі профілакторіїв, баз відпочинку та інших оздоровчих закладів, на боротьбу зі шкідливими для здоров'я людини звичками, встановлення системи соціально-економічного стимулювання осіб, які ведуть здоровий спосіб життя» [5].

В сучасному розвитку подій, вища школа не лише не виконує завдання підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язбережувальної навчально-виховної діяльності, а й проблема збереження здоров'я студентів стає все більш актуальною. У педагогів вищої школи відсутні чіткі орієнтири і реальні можливості для повномасштабної виховної роботи з метою збереження і зміцнення здоров'я студентів; відсутня універсальна сучасна педагогічна технологія оздоровлення студентів, що реально охоплювала б всі аспекти їхньої життєдіяльності і була спрямована на ефективне вирішення питання зміни способу життя й формування потреби в здоровому способі життя; відсутня можливість реального контролю й обліку стану здоров'я студентів; необхідно розробити теоретичні засади здоров'язбереження й ефективно використовувати їх в освітньому процесі вищого навчального закладу [8].

Досліджуючи реалізацію здоров'язбереження в соціально-педагогічній діяльності спеціаліста будь-якого фаху, вказують на необхідність володіння ним арсеналом способів збереження, відновлення та розвитку власного здоров'я (навички медичного, біологічного змісту та питань безпеки життя), переконаність у доцільності їх застосування [4].

На основі нашого теоретичного дослідження, було введено наступне поняття здоров'язбережувальної компетентності соціального педагога, – це інтегральна характеристика особистості, що дає змогу успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти в конкретних умовах, виконувати поставлені завдання щодо здоров'я свого та інших людей. Вона забезпечує організацію здоров'язбереження у фізичній, соціальній, психічній (духовній) сферах та організацію своєї праці та відпочинку [1].

Основним критерієм цієї компетентності є стан оптимальної відповідності, гармонії між фізичним, психічним і соціальним у житті й діяльності людини. Формування цієї компетентності охоплює низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють здоровому способу життя:

- фізична сфера – навички раціонального харчування; навички рухової активності; санітарно-гігієнічні навички; режим праці та відпочинку;

- духовна та психічна сфери – самоусвідомлення та самооцінка; аналіз проблем і прийняття рішень визначення життєвих цілей та програм; навички самоконтролю; мотивація успіху та тренування волі;

- соціальна сфера – навички ефективного спілкування; навички розв'язування конфліктів, співчуття; навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації; навички спільної діяльності та співробітництва [9].

Також слід пам'ятати, що підвищення рівня здоров'я залежить передусім від самої людини, отже, завданням педагогів вищої школи є цілеспрямована, свідомо робота з майбутніми фахівцями щодо розвитку їхніх життєвих ресурсів, намагання зробити здоровий спосіб життя сутнісною характеристикою їхньої життєдіяльності. Зауважимо, що дотримання здорового способу життя впливає не лише на формування, збереження і зміцнення здоров'я, а й сприяє інтелектуальному і духовному розвитку особистості, успішному навчанню та праці. Позитивно впливаючи на стан здоров'я особистості, на формування рис характеру (вольових, моральних тощо), здоровий спосіб життя допомагає долати навантаження (психічні, фізичні, емоційні), стресові ситуації, якими насичена діяльність соціальних педагогів, підвищує її працездатність.

Виходячи із вищезазначеного, соціальні педагоги, основним завданням яких є забезпечення, збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я особистості, повинні мати відповідну підготовку в галузі формування й збереження здоров'я.

Тож в транзитивному суспільстві перед вищою педагогічною школою постає завдання не лише підготувати висококваліфікованих соціальних педагогів, а й спрямувати їх на вирішення проблем збереження і зміцнення здоров'я, формування здоров'язбережувальних умінь та навичок.

Таким чином, однією зі стратегій університетської освіти майбутніх соціальних педагогів, має стати акцентування на здоров'ї, як на одній з найвищих цінностей особистості і суспільства, сприяння формуванню у студентів культури здоров'я, дотримання здорового способу життя, зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я.

Список використаної літератури

- 1. Витун Е. В.** Формирование готовности к здоровому образу жизни у студентов нефизкультурных вузов на основе ценностных ориентаций: автореф. дис... на соискание учен. степени канд. пед. наук: специальность 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. В. Витун. – Магнитогорск, 2007. – 24 с.
- 2. Глебова Е. И.** Здоровьесбережение как средство повышения эффективности обучения студентов вуза: дис. канд. пед. наук: 13.00.01 – Екатеринбург, 2005. – 182 с.
- 3. Книш Т.** Дослідження проблеми удосконалення професійної валеологічної підготовки педагогів-вихователів у вищих закладах освіти / Т. Книш // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: зб.

наук. пр. – Вип. 3. – Рівне: «Волинські береги», 2002. – С. 59–60.

4. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховному процесі: [монографія] / Борис Тимофійович Долинський. – Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. – 269 с.

5. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц.вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 404 с.

6. Костюченко Т. М. Педагогічні умови забезпечення здоров'язбережувальної компетентності в структурі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів: матеріали І Всеукраїнської наук.-пр. конф. з міжнародною участю [«Соціальна робота в контексті соціокультурних змін»] (15-16 квітня 2016 р.) / Т. М. Костюченко. – К.: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2016. – С. 91–95.

7. Костюченко Т. М. Сутність та структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів / Т. М. Костюченко // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. Педагогічні науки. – 2015. – № 2 (291). – С. 174–181.

8. Костюченко Т. М. Творче використання традиційних і нетрадиційних засобів здоров'язбереження, як одна з педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки / Т. М. Костюченко // Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2016. – Вип. 26(36). – С. 101–105.

9. Михальченко Н. И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитоф Европы? – К.: Институт социологии НАНУ, 2001. – 440 с.

Костюченко Т. М.   Формування здоров'язбережувальної компетентності як провідна стратегія університетської освіти в транзитивному суспільстві

У статті розкрито особливості змін в українському суспільстві, пов'язаних з процесами трансформації та модернізації в політичних, економічних, культурних та соціальних процесах. На основі аналізу транзитивності суспільства визначені пріоритетні стратегії організації фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів в компетентнісному вимірі. Як одну з головних професійних компетентностей виділено здоров'язбережувальну. Проаналізовані науково-практичні дослідження в соціально-педагогічній сфері діяльності. Розглянуті законодавчі акти України щодо питань збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Виділені основні напрямки підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язбережувальної навчально-виховної діяльності, а саме створення універсальної сучасної педагогічної технології оздоровлення студентів, яка охоплювала б усі аспекти їхньої життєдіяльності і була спрямована на формування потреби в здоровому способі життя та здоров'язбережувальної компетентності.

Ключові слова: здоров'язбереження, здоровий спосіб життя, фахова підготовка, транзитивне суспільство, соціальна педагогіка.

Костюченко Т. Н.   Формирование   здоровьясберегающей компетентности как ведущая стратегия университетского образования в транзитивном обществе

В статье раскрыты особенности изменений в украинском обществе, связанных с процессами трансформации и модернизации в политических, экономических, культурных и социальных процессах. На основе анализа транзитивности общества определены приоритетные стратегии организации профессиональной подготовки будущих социальных педагогов в компетентностном измерении. В качестве одной из главных профессиональных компетенций выделено здоровьесберегающую. Проанализированы научно-практические исследования в социально-педагогической сфере деятельности. Рассмотрены законодательные акты Украины относительно вопросов сохранения и укрепления здоровья подрастающего поколения. Выделены основные направления подготовки будущих социальных педагогов к здоровьесберегающей учебно-воспитательной деятельности, а именно создание универсальной современной педагогической технологии оздоровления студентов, которая охватывала бы все аспекты их жизнедеятельности и была направлена на формирование потребности в здоровом образе жизни и здоровьесберегающей компетентности.

Ключевые слова: здоровьесбережение, здоровый образ жизни, профессиональная подготовка, транзитивное общество, социальная педагогика.

Kostiuchenko T. The Formation of the Health Saving Competence as a Leading Strategy of University Education in Transitive Society

The article describes peculiarities of changes in Ukrainian society associated with the processes of transformation and modernization in the political, economic, cultural and social processes. We analysed the priority strategies of professional training for the future social pedagogues. As one of the main professional competences was described the health saving one. We were analysing the scientific and practical researches in the social-pedagogical sphere, were considering the legislative acts of Ukraine concerning the preservation and strengthening of health of the younger generation. We found the positive affecting for the successful formation of the health saving competence for the future social pedagogues during their professional training. Thus, the health saving competence of social pedagogues should be seen as an individual integral characteristic, allowing successfully respond to individual and social needs. It also should act in specific circumstances performing tasks on their health and others. It provides a healthy lifestyle in the physical, social, mental (spiritual) spheres and organizing their work on it.

That's why the formation of the health saving competence involves forming reasonable relation of students to their own health. It encourages the person to maintain harmony in the state of their physical, mental and social health care where the individual is defined as a mean of efficiency, life, happiness and harmony. This is integral part of the process of self-realization and self-improvement in life reflexing the health competence displayed in the appropriate behaviour and lifestyle.

Key words: the health saving, healthy lifestyle, professional training, transitive society, social pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 371.13:37.034

Н. Б. Ларіонова

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО СЕКСУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Європейський вектор трансформації українського суспільства задає генеральну стратегію перебудови національної системи освіти у напрямку виховання сучасного громадянина демократичної держави. Відповідно, на загальнодержавному рівні метою освіти визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства [1].

Одним із важливих завдань, без виконання яких неможливе формування повноцінної, гармонійно розвиненої особистості, є сексуальне виховання дитини. Це завдання актуалізується яскраво вираженою асиметрією фізіологічного, з одного боку, та психологічного й соціального, з іншого, дозрівання останніх поколінь, низьким рівнем сексуальної культури суспільства, розмитістю норми сексуальної поведінки, негативними наслідками довготривалого панування «безстатевої педагогіки», аморальною експлуатацією сексуальної теми в ЗМІ тощо.

Питання сексуального розвитку і сексуального виховання дитини знайшли відображення в роботах З. Фрейда, Е. Еріксона, П. Блонського, Л. Виготського, В. Авраменкової, Л. Арутюнової, Л. Грабаровської, Є. Єрмеєвої, О. Кікінежді, В. Кагана, Д. Колесова, І. Кона, О. Кудрявцевої, О. Кузнецової, В. Кравця, О. Кононко, В. Луценко, Л. Олійник, А. Палія, Т. Репіної, Л. Столярчук, Н. Татарінцевої та ін.

У той же час проблема підготовки педагогів до сексуального виховання дитини залишається недостатньо розробленою.

Мета нашої статті – обґрунтування змісту підготовки педагогів до сексуального виховання дитини в умовах ВНЗ та післядипломної освіти.